

Przysięga Strażacka

*„W pełni świadom obowiązków strażaka – ochotnika,
uroczyście przyrzekam czynnie uczestniczyć
w ochronie przeciwpożarowej majątku narodowego,
być zdyscyplinowanym członkiem Ochotniczej Straży Pożarnej,
dbałym o jej godność i tradycje,
ofiarnym i mężnym w ratowaniu życia ludzkiego i mienia.
Przyrzekam wiernie służyć Rzeczypospolitej Polskiej.”*

Kulturotwórcza rola straży pożarnych

Wstęp

Ochotnicze Straże, początkowo nazywane Ogniove, a następnie Pożarne zaczęły powstawać w drugiej połowie XIX wieku. Należą do najstarszych, a zarazem najbardziej zasłużonych organizacji działających na rzecz społeczeństwa. Początkowo walczyły tylko z klęską pożarów, co było i jest ich podstawowym, statutowym obowiązkiem. W okresie zaborów a także na początku niepodległego państwa polskiego ochotnicze straże były w mieście, miasteczku czy na wsi często jedyną organizacją inspirującą lokalną społeczność do działalności społecznej, politycznej, kulturalno-oświatowej a często nawet i gospodarczej. Straże pożarne przetrwały wszelkie burze dziejowe i są szkołą jak najlepiej pojętej służby publicznej. Podczas zaborów w strażach kultywowano tradycje niepodległościowe a działalność straży zawsze była i jest przesiąknięta patriotyzmem. W ich szeregach umacnia się i rozwija poświęcenie dla ogółu, a także bezinteresowną troskę o dobro innych.

Podstawowym obowiązkiem straży była i jest walka z żywiołem, jakim jest ogień. Obecnie strażacy często mają szerszy zakres obowiązków. Dochodzi walka z żywiołem, jakim jest woda, pomoc w wypadkach drogowych, ratownictwo medyczne a także pomoc w poszukiwaniu zaginionych osób, topielców i w innych wypadkach losowych. Te dodatkowe obowiązki dotyczą szczególnie straży zrzeszonych w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym. Obowiązkiem straży jest też prewencja pożarnicza, uświadamianie ludziom zagrożeń związanych z ogniem, sposobów zapobiegania pożarom, pokazanie metod i środków walki z żywiołem.

Straże pożarne spełniają w swoich środowiskach szereg ważnych i pożytecznych funkcji niezwiązanych z ogniem. Organizowały i organizują amatorskie zespoły teatralne i sportowe, orkiestry i chóry, obchody rocznic narodowych. Remiza strażacka, szczególnie w małych miasteczkach i wsiach jest ważnym, często jedynym ośrodkiem życia społeczno-kulturalnego. Tu odbywają się chrzciny, wesela i stypy. Tu odbywają się wszelkie zebrania i uroczystości dotyczące lokalnej społeczności. Młodzież bawi się na zabawach, potańcówkach, urządza „osiemnastki”. Remiza wypierała wszechobecną kiedyś karczmę a i dziś konkuruje z knajpą, pełni rolę świetlicy wiejskiej czy miejskiej.

Niniejsza praca dotyczy roli OSP w tworzeniu i rozwoju kultury w społecznościach lokalnych w powiecie garwolińskim. Nie będzie to pełny przekrój działalności kulturalnej ochotniczych straży w powiecie, lecz pokazanie na przykładach dostępnych autorowi, tendencji i kierunków działania poszczególnych jednostek. Trudno jest pisać o konkretnych działaniach, ponieważ w swoich sprawozdaniach i kronikach jednostki opisują działalność związaną z gaszeniem pożarów a inne działania wspominając marginesowo i lakonicznie np. „Po wybudowaniu remizy O.S.P. zaczęła prowadzić działalność kulturalno-oświatową”¹. Jest to jedyne zdanie w *Historii Ochotniczej Straży*

¹ *Historia OSP w Woli Miastkowskiej w dokumentach PSP w Garwolinie*

Pożarnej w Woli Miastkowskiej, dokumencie znajdującym się Państwowej Straży Pożarnej w Garwolinie. Podobnie jest w innych dokumentach..

Daty powstania jednostek są podane przez poszczególne drużyny. Nie zawsze mają pokrycie w dokumentach². Każda jednostka, – co zrozumiałe – chciałaby być jak najstarszą, mieć jak najbogatszą działalność i tradycje, dlatego spotykamy różne daty powstania poszczególnych jednostek. Podam przykłady: Zygmunt T. Gajowniczek³ pisze „*Na obszarze południowo-wschodniego Mazowsza, w granicach dawnej prawobrzeżnej części Ziemi Czerskiej, pierwsze straże pożarne zostały założone w miastach: Mińsku Mazowieckim (1881), Garwolinie (1881), Parysowie (1902), Latowiczu (1909), Osiecku (1910), Siennicy (1912), Sobieniu-Jeziorach (1913) i Wildze (1919). Na terenach sąsiadujących z Ziemią Czerską Straże Pożarne zakładane były w: Łukowie (1894), Kałuszynie (1902), Żelechowie (1905), Liwie (1907) i Żeliszewie (1910)*”, tymczasem OSP Garwolin podaje za datę powstania rok 1875, Parysów⁴ 1897, Żelechów 1902. Czasami rozbieżności te wynikają ze względów formalnych, dana straż powstała, zaczęła działać a formalnie zarejestrowana została później. Niektóre do dzisiaj nie są zarejestrowane. Inny przykład: w 1983 roku OSP Ostrożeń obchodziła 70-lecie swojej działalności, a po konsultacjach z najstarszymi mieszkańcami w 1985 roku, czyli dwa lata później 75-lecie.

Historie straży pożarnych na terenie powiatu garwolińskiego zna obecnie najlepiej doktor habilitowany Zbigniew Gnat-Wieteska mieszkający w Garwolinie.

Krótką historia pożarnictwa

Ogień towarzyszył człowiekowi od zawsze. Był przyjacielem i towarzyszem człowieka pierwotnego. Rozpraszał ciemności w jaskiniach, odstraszał dziką zwierzynę, ogrzewał. Jest niezbędny i dzisiaj. Miło jest posiedzieć przy ognisku albo wszechobecnym teraz grillu. Służy do ogrzewania domów i przygotowywania posiłków. Jest niezbędny w wielu gałęziach przemysłu i rzemiosła. Jest miły i towarzyski dopóki nie wymknie się spod kontroli. Wtedy staje się niepokonowanym żywiołem, który krótkim czasie potrafi zniszczyć dorobek całego życia rodziny. Pożar czasami niszczył większą część wsi a dawniej i miasteczka, które nierzadko nigdy nie wracało do dawnej świetności.

Kłęski pożarów znane są od najdawniejszych czasów, a ze względu na olbrzymie skutki, uważane były powszechnie za karę boską. Z wybuchami pożarów wiązano szereg zabobonów, które przetrwały w odległych zakątkach kraju, aż do początków XX wieku. Powszechnym zjawiskiem na wsiach było nie tylko nieratowanie, ale także wzbranianie ratowania budynków objętych ogniem od pioruna. Uważano, że taki jest wyrok boski i że byłoby grzechem przeciwstawić się mu. Modlono się jedynie i obnoszono dookoła budynków obrazy świętych. Ogień w zabudowaniach wybuchał na skutek zaprószenia, podpalenia, wyładowań atmosferycznych, braku lub wadliwości przewodów kominowych oraz podczas działań wojennych. Przyczyną licznych pożarów, które pociągały ogromne straty materialne, była powszechna na ziemiach polskich drewniana, zwarta zabudowa, a kręte, wąskie i nieprzejezdne uliczki utrudniały poruszanie się i gaszenie ognia. Domy kryte były słomą lub gontami. Wybuch nawet małego pożaru, który nie został opanowany we właściwym czasie przeradzał się niejednokrotnie w ogromny masowy pożar całych ulic, a nawet olbrzymiej części osady, obracając w perzynę nie tylko dobytek ludzi, ale i dorobek kulturalny. Największe straty występowały w dużych miastach, będących

² Autor nie sprawdzał dokumentów

³ *Dzieje Ochotniczych Straż Pożarnych w gminie i parafii Latowicz* – Zygmunt T. Gajowniczek - 1998÷2002

⁴ Rozbieżności wynikają stąd, że w 1897 roku straż powstała a z powodu wypełnienia szeregu formalności pod zaborem rosyjskim oficjalnie zarejestrowała się w 1902 roku. Podobnie było w niektórych innych strażach.

skupiskami ludności, zajmującej się handlem i rzemiosłem. W czasie pożarów pastwą płomieni padały nie tylko warsztaty pracy, majątek ruchomy, domy mieszczkańskie, ale i zabytkowe obiekty: zamki, kościoły, klasztory. Często zdarzało się, że pożar doprowadzał do ruiny materialnej społeczności miast, które już nie mogły powrócić do dawnej świetności. W okresie średniowiecza główną przyczyną tych klęsk wynikała z faktu, że prawie całe budownictwo mieszkalne, sakralne, a nawet obronne wznoszono z drewna. W okresie panowania króla Kazimierza Wielkiego i jego następców można mówić o pewnej zmianie jakościowej budownictwa na korzyść „Polski murowanej”, ale też zazwyczaj dotyczyło to niektórych obiektów: zamków, kościołów, murów obronnych. Pewna poprawa nastąpiła w XVIII-XIX w., kiedy to – w miejsce budynków drewnianych – zaczęto coraz powszechniej wznosić obiekty z kamienia czy cegły.

Nic dziwnego, że w okresie poprzedzającym tę zmianę, w wyniku pożarów uległo całkowitemu zniszczeniu w miastach wiele drewnianych kościołów, dworów, budynków mieszkalnych. Zdecydowanie gorsza sytuacja była na wsiach, gdzie budowano wyłącznie z drewna, kryto słomą, jeszcze w XVIII w. nie znano kominów, a dym z paleniska wewnątrz izby rozchodził się po całej chacie, znajdując ujście nieszczelnym drewnianym dachem. Pożary były najstraszniejszą plagą polskich wsi, niszcząc je doszczętnie, co przy gęstej, palnej zabudowie, braku przerw ogniowych i ludzi obeznanym z gaszeniem ognia było częstym zjawiskiem. Powszechnie też praktykowano różne zabobony i wierzenia, rzekomo zabezpieczające przed tą klęską. Do najbardziej znanych należał przesąd o zakazach plucia na ogień, pożyczania ognia, gaszenia pożaru powstałego od pioruna, o uprzywilejowanej roli bocianów i jaskółek itp.

Ludzie próbowali bronić się przed pożarami. Początkowo były to próby chaotyczne i nieskoordynowane. Pierwsze zorganizowane działania podjęto już w starożytności.

Militia Vigilum⁵ to formacja wojskowa w starożytnym Rzymie, wyspecjalizowana w gaszeniu pożarów, najstarsza (znana obecnie) straż pożarna w historii. Członek oddziału to **Wigil** (*Vigil*).

Zorganizował go w 6 roku n.e. cesarz Oktawian August, jako straż nocną i pożarną. Korpus ten uważany był za część składową stałej armii, a służący w nim oficerowie byli awansowani do legionów rzymskich. Nowożytna włoska straż pożarna uważana jest za kontynuatora tej tradycji, stąd też jej nazwa *Vigili del Fuoco*.

Całość omawianego korpusu, dowodzona przez Głównego Komendanta (*praefectus vigilum*), który musiał być ekwitem, podzielona była na siedem kohort, którymi dowodzili trybuni. Każda kohorta liczyła ok. 1000 ludzi i podzielona była na siedem centurii (*secin*). Specyfiką tych oddziałów był fakt przydzielenia po 4 lekarzy do każdej z kohort. Kohorty były większe niż w innych oddziałach armii rzymskiej, a wynikało to prawdopodobnie ze specyficznej służby, w której nie trudno było o wypadek.

Wigilowie rozlokowani byli w siedmiu koszarach na terenie Rzymu, podzielonego na 14 dzielnic. W każdej dzielnicy znajdował się ponadto posterunek (*excubitorium*), w którym *Vigiles* pełnili służbę. Należy przypuszczać, że każda z kohort obsadzała po dwa posterunki.

Początki zorganizowanej działalności polskiego ruchu strażackiego – to lata sześćdziesiąte XIX wieku. Rodził się on później niż w innych krajach. Wynikało to z braku własnego państwa i podziału polskich ziem między trzech zaborców. Zarówno carska Rosja w Królestwie Polskim, Niemcy w zaborze pruskim jak i Austriacy w Galicji, tłumili przejawy polskiego życia społeczno-politycznego. Zaborcy utrudniali działalność

⁵ Z Wikipedii

samorządową podejrzewając, iż będzie ona nie tylko ośrodkiem walki przeciwpożarowej, ale wystąpi przeciw zagrożeniom polskiego życia narodowego.

Straż pożarna w akcji

Wobec rosnącej ilości masowych pożarów (ciasna zabudowa, budynki drewniane kryte strzechą i gontami) powstaje oddolny ruch strażacki. Walka z pożarami staje się więc najwyższą potrzebą budzi solidarność społeczną Polaków i pilną potrzebę organizacji w terenie.

Pożar w drewnianej zabudowie najczęściej kończył się tragicznie.

Historię pożarnictwa w Polsce przedstawię w punktach.

KALENDARIUM

najważniejszych wydarzeń w historii polskiego pożarnictwa

1347 – uchwała rady miasta Krakowa w sprawie przestrzegania bezpieczeństwa ogniowego (pierwszy na ziemiach polskich tzw. „porządek ogniowy”)

1374 – wydane zostały Statuty Wiślickie. Przewidywały one surowe sankcje przeciw podpalaczom i uznawały ich za wyjętych spod prawa. Był to jedyny w owym czasie przepis o szerszym zasięgu, w stosunku do porządków ogniowych

1431 – uchwalenie pierwszego zarządzenia w sprawie bezpieczeństwa ogniowego dla Warszawy

1536 - pierwsze znane przepisy ogniowe dla Wilna

1551 - Andrzej Frycz Modrzewski wydaje swoje wielkie dzieło „O poprawie Rzeczypospolitej” (rozdział XIII części II nosi tytuł: O unikaniu i gaszeniu pożarów). Była to pierwsza publikacja o zasięgu ogólnokrajowym poświęcona zagadnieniom ochrony przeciwpożarowej

1588 - W XVI w. wojewoda rawski Anzelm Gostomski, właściciel wielu wsi, napisał pierwszą polską książkę rolniczą „Gospodarstwo”, wydaną po jego śmierci w 1588 r. Jeden z rozdziałów poświęcił organizacji akcji gaśniczej. Gostomski zalecał radom miejskim uchwalanie porządków ogniowych, tworzenie oddziałów gaśniczych, czynną obronę miast i wsi.

1696 - uchwała rady miejskiej w Warszawie wprowadzająca nowy „porządek ogniowy” (wydano nakazy dla członków poszczególnych cechów, kupców i mieszczan na wypadek pożaru. Wprowadzono instytucję tzw. „feierherów”, czyli starszych ogniowych, którzy dowodzili akcjami gaśniczymi)

1794 - rozporządzenie magistratu m. Krakowa w sprawie bezpieczeństwa ogniowego (postanowiono, że akcją ratowniczą dowodzą członkowie cechu kupieckiego noszący odpowiednie znaki. Wprowadzono funkcję szprymajstra - osoby odpowiedzialnej za stan techniczny narzędzi do gaszenia pożarów)

1802 - rozporządzenie CK. Guberni Galicji Zachodniej pt. „Porządek względem gaszenia pożarów w stołecznym mieście Krakowie” (postanowiono, że na wieży Kościoła Mariackiego czuwać będzie strażnik wypatrujący ognia, bijący na alarm w dzwon i sygnałem trąbki wskazujący miejsce pożaru, a w nocy czuwać mieli dodatkowo miejscy stróże nocni)

1806 - utworzenie w Warszawie przy zarządzie policji specjalnego oddziału pożarnego (była to pierwsza w Warszawie stała zawodowa organizacja do zwalczania pożarów dowodzona przez „intendenta ogniowego”)

1836 - utworzenie Warszawskiej Straży Ogniowej, 1 stycznia cztery oddziały Warszawskiej Straży Ogniowej przystąpiły do pełnienia swych obowiązków pod dowództwem dymisjonowanego podpułkownika piechoty, Jana Robosza. Była to pierwsza i przez długi jeszcze czas jedyna straż pożarna na ziemiach polskich i zaliczana do najstarszych na świecie.

1845 - utworzenie w Poznaniu pierwszej w zaborze pruskim ochotniczej straży pożarnej pod nazwą Ochotnicze Towarzystwo Ratunkowe, (jest to jednocześnie najstarsza OSP na ziemiach polskich)

1864 - utworzenie w Kaliszu pierwszej w zaborze rosyjskim ochotniczej straży pożarnej

1865⁶ - utworzenie w Krakowie pierwszej w zaborze austriackim ochotniczej straży pożarnej

1867 - utworzenie w zakładach Inniarskich w Żyrardowie pierwszej w kraju zakładowej ochotniczej straży pożarnej

1875 - I Krajowy Zjazd Straży Pożarnych w Galicji, który odbył się we Lwowie, powołał do życia Krajowy Związek Ochotniczych Straży Pożarnych w Królestwie Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim

1905 - w Płocku odbył się pierwszy w Królestwie Polskim zjazd straży pożarnych

1915 - rozpoczęcie działalności przez Towarzystwo Św. Floriana, przekształcone w 1916 roku w Związek Floriański z siedzibą w Warszawie

1921 - I Ogólnopolski Zjazd Delegatów Straży Pożarnych RP powołuje do życia Główny Związek Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej, jako ogólnokrajową organizację zrzeszającą dzielnicowe związki straży pożarnych. Jeden z punktów statutu nowopowstałego związku mówił: **straż może utrzymywać własne orkiestry, chóry, biblioteki i czytelnie oraz urządzać, mając na względzie rozwijanie życia towarzyskiego i pozyskiwanie środków materialnych, koncerty, zabawy, loterie, przedstawienia, pogadanki, odczyty i inne**”.

⁶ Albo 1863

1933 - Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1933 r. powołano Związek Straży Pożarnych RP, jako stowarzyszenie wyższej użyteczności (rozwiązany w 1949 roku)

1945 - 30 listopada Minister Administracji Publicznej powołał zarząd przymusowy Związku Straży Pożarnych RP

1950 - uchwalenie przez Sejm ustawy z dnia 4 lutego 1950 roku o ochronie przeciwpożarowej i jej organizacji (po raz pierwszy w historii kraju ustanowiono państwowe organy ochrony przeciwpożarowej, tj. Komendę Główną Straży Pożarnych, podległą Ministrowi Gospodarki Komunalnej, a następnie Ministrowi Spraw Wewnętrznych, komendy wojewódzkie i powiatowe)

1952 - Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 października 1952 roku ustanowiono Korpus Techniczny Pożarnictwa (KTP). Wprowadzono w ten sposób pierwszą pragmatykę służbową dla zawodowej kadry pożarniczej kraju

1956 - Krajowy Zjazd Delegatów Ochotniczych Straży Pożarnych powołuje do życia Związek Ochotniczych Straży Pożarnych (ZOSP)

1971 - utworzenie w Warszawie Wyższej Oficerskiej Szkoły Pożarniczej (pierwszej i jak dotąd jedynej w Polsce wyższej uczelni technicznej kształcącej zawodową kadre pożarniczą), obecnie to Szkoła Główna Służby Pożarniczej

1974 - uchwalenie dekretu z dnia 27 grudnia 1974 roku o służbie funkcjonariuszy pożarnictwa (likwidacja KTP)

1992 - powołanie Państwowej Straży Pożarnej, jako zawodowej, umundurowanej, odpowiednio wyszkolonej i wyposażonej formacji służącej do walki z pożarami i innymi miejscowymi zagrożeniami

1992 - Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 października 1992 r. w sprawie (...) rozwiązywania jednostek organizacyjnych ochrony przeciwpożarowej (...) (jest to początek likwidacji wielu zasłużonych dla ochrony przeciwpożarowej kraju zakładowych straży pożarnych - morskich, kopalnianych, kolejowych, itp.)

1992 - IX Krajowy Zjazd ZOSP dokonuje zmiany nazwy związku na Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej (ZOSP RP)

2000 - Powołanie Komendanta Głównego PSP na Szefa Obrony Cywilnej Kraju i likwidacja Urzędu Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności (UZKiOL). Komenda Główna PSP przejęła realizację zadań zlikwidowanego urzędu

2007 – Obecnie jest prawie 19 tysięcy ochotniczych jednostek straży pożarnych. Wiele z nich prezentuje wysoką sprawność operacyjną i na co dzień współdziała ściśle z PSP w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

Święty Florian

Święty Florian (Florian von Lorch) - (250 - 304) święty Kościoła katolickiego. Urodził się w Enns w 250 r. Jego życie przypadło na okres prześladowań chrześcijan. W młodym wieku został powołany do armii cesarza rzymskiego – Dioklecjana (284-305). W roku 304 ujął się za prześladowanymi legionistami chrześcijańskimi, za co został skazany na karę śmierci. 4 maja 304 r. poniósł śmierć męczeńską w nurtach rzeki Enns (ówcześnie Anizy), na terenie dzisiejszej Austrii.

Ciało Floriana odnalazła wdowa Waleria. Nad jego grobem z czasem wybudowano kościół i klasztor ojców Benedyktynów, a później klasztor Kanoników laterańskich wg reguły św. Augustyna. W roku 1184 Idzi, biskup Modeny, na prośbę księcia Kazimierza Sprawiedliwego, sprowadził relikwie św. Floriana do Krakowa.

W dzielnicy Krakowa – Kleparz, znajduje się kościół pod wezwaniem św. Floriana, fundacji biskupa krakowskiego Gedki, gdzie według legendy zatrzymały się konie

wiozące relikwie świętego na Wawel. Konie tak długo nie chciały się ruszyć z miejsca, aż zdecydowano o wybudowaniu świątyni.

Święty Florian w kościele w Górznie

Święty Florian został patronem strażaków. Zwyczaj ten bierze swój początek w roku 1528, kiedy to podczas olbrzymiego pożaru Krakowa ocalał jedynie kościół na Kleparzu. Przechowywano w nim sprowadzone do Polski przez Kazimierza II Sprawiedliwego relikwie św. Floriana. Uznano wówczas, że to właśnie ten święty nie dopuścił ognia do kościoła. Od tej pory świętego Floriana uznano za patrona od ognia, który ukazuje się w czasie niektórych pożarów z wiadrem w rękę i gasi płomienie. Jak zaczęły powstawać Straże Ogniowe został ich oficjalnym patronem i opiekunem strażaków.

Św. Florian jest opiekunem wykonawców zawodów wiążących się z ogniem: strażaków, hutników, kominiarzy, garncarzy, piekarzy. W ikonografii przedstawiany jest najczęściej w stroju rzymskiego oficera, z naczyniem z wodą do gaszenia ognia, lub wprost gaszącego pożar. XIX wieku właściciele domów i kamienic w Krakowie oddawali swe posiadłości i mienie w opiekę św. Floriana. Na frontach domów umieszczali jego figurę z napisem u stóp:

*Święty Floryanie, miej ten dom w obronie,
niechaj płomieni od ognia nie chłonie⁷*

W końcu XIX i na początku XX w. zaczęły powstawać towarzystwa mające za swego patrona św. Floriana. W 1856 roku wielki pożar Mielca doprowadził do powstania w

⁷ *Święty Florian* – Bogusław Ulicki – Wydawnictwo Michalineum - 1991

Krakowie Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń, które rozpoczęło działalność w 1861 roku, od swojego godła nazywane „Florianką”. Propagowało ono powstawanie straży ogniowych. Innym przykładem jest powstałe 1915 roku stowarzyszenie, zatwierdzone przez władze rosyjskie o nazwie „Towarzystwo św. Floriana”. Skupiało ono w swych szeregach wszystkie straże pożarne Królestwa Polskiego. Oprócz łączenia organizacji strażackich Towarzystwo zajmowało się popieraniem różnych sposobów walki z pożarami. W dniach 8÷10 września 1916 na ogólnokrajowym zjeździe straży pożarnych powołano do życia „Związek Floriański”. Dwa lata później należało do niego 462 straże ogniowe i 20 tys. strażaków.

Płaskorzeźba wykonana przez strażaka z Żelechowa druha Jana Zagórskiego – OSP Żelechów

Obraz namalowany przez p. Jerzego Jarzabka z Garwolina – OSP Wola Rębkowska

Strażacy swoje święto obchodzą 4 maja⁸ w dniu św. Floriana. Jest to tradycyjna data, chociaż w okresie międzywojennym sporadycznie spotyka się inne terminy obchodu tego święta. Zainteresowanych odsyłam do książki Bogusława Ulickiego *Święty Florian*.

Święty Florian trafił do kultury ludowej. Podam przysłowia o świętym Florianie świadczące o jego popularności wśród ludu.

1. Każdy Florek ma swój worek
2. Na Święty Florian deszczyk rześisty, będzie plon obfity i dobry, i oczywisty
3. Deszcz na św. Floriana, skrzynia grochem napchana
4. Od świętego Florka daj chleb do worka
5. Święty Florek daje podwieczorek

To ostatnie przysłowie powstało od tego, że dawniej od maja robotnikom rolnym oprócz obiadu, dawano także podwieczorek. I jeszcze dwa przysłowia związane z pogodą:

1. Jak leje na świętego Floryjana, bydzie jakisik czas pogoda furt zasrana
2. Jak padzie na Świętego Floryjana potrwo czas jakisikej pogoda zasrana

A oto zagadka:, jaki święty ma trzy uszy? Święty Florian, trzecie to ucho od naczynia z wodą.

⁸ W czasach komuny świętem strażaków był 3 maja.

O współpracy między strażami świadczy następująca statuetka.

Od 1999 roku obchodzony jest Międzynarodowy Dzień Strażaka (ang. International Firefighters' Day, skrót IFFD) - międzynarodowe święto strażaków, 4 maja, w dniu św. Floriana, oficjalnie na pamiątkę śmierci 5 australijskich strażaków.

Ochotnicze straże pożarne w powiecie garwolińskim

Straże pożarne zakładali ludzie światli, liderzy miejscowych społeczeństw, lekarze, aptekarze, nauczyciele. Dlatego w okresie swego działania oprócz wypełniania swoich statutowych obowiązków spełniały ważną kulturotwórczą rolę, zwłaszcza w małych miasteczkach i na wsi. W strażach działały amatorskie zespoły teatralne, chóry, biblioteki, czytelnie i orkiestry. Organizowano odczyty i słuchanie radia. W 1938 r. w strażach pożarnych było 2500 świateł, 700 bibliotek, 1500 zespołów i 1000 orkiestr.

Straże pożarne w odrodzonej Polsce rozwijały się i umacniały dzięki kultywowanym zasadom. Takie wartości moralne jak poświęcenie i służba dla innych, poszanowanie pracy, oszczędność i gospodarność, honor, przywiązanie do ojczyzny i wiary ojców stały się symbolem miłości i braterstwa ludzi, wzbudzały powszechny szacunek w społeczeństwie.

3 IX 1916 r. odbył się w Garwolinie powiatowy zjazd straży ogniowych, podczas którego zorganizowano ćwiczenia strażackie z udziałem straży z Łaskarzewa, Parysowa, Żelechowa, Osiecka, Maciejowie i Garwolina. Na Okręgowym Zjeździe Ochotniczych Straży Ogniowych, który odbył się w Żelechowie w dniu 8 VII 1917 r. z udziałem 10 straży podjęto uchwałę o utworzeniu Oddziału Związku Floriańskiego. Do 3-osobowego Komitetu Wykonawczego, którego zadaniem było zorganizowanie działalności Związku Floriańskiego, wybrano naczelnika O.S.O. w Łaskarzewie Franciszka Majka. Oddział Związku Floriańskiego, którego terenem działania był powiat garwoliński, powołano 23 stycznia 1919 r. z udziałem straży z Dziecinowa, Garwolina, Łaskarzewa, Maciejowic, Parysowa, Ryk, Sobień Biskupich, Sobień Jezior, Unina, Warszawic, Woli Zadybskiej i Żelechowa. Strażacy nosili okrągłe odznaki z wizerunkiem św. Floriana i napisem "Związek Floriański - W Jedności Siła". W okresie imienin św. Floriana (4 maja) straż uczestniczyła w zwartym szyku w uroczystej mszy. Od chwili powstania brała udział w uroczystościach religijnych i manifestacjach patriotycznych, świętach państwowych i kościelnych.

Po założeniu straży podejmowano trud budowy remizy. Bardzo często zadanie to konsolidowało wieś czy miasteczko. Na zebraniach wiejskich dobrowolnie się opodatkowano, w czynie społecznym zwożono potrzebną ziemię i piasek, dostarczano kamienie i drzewo. Wybudowana strażnica natychmiast stawała ośrodkiem życia kulturalnego i społecznego danej miejscowości, miejscem spotkań młodzieży i starszych. Tu wspólnie słuchano radia a potem oglądano telewizję. Tu przyjeżdżało kino objazdowe z filmami, na które tłumnie walili mieszkańcy. W remizie wspólnie oglądano filmy z pierwszych odbiorników wideo a odtwarzacz był pożyczany z miasta wojewódzkiego. Tu młodzież mogła obejrzeć światowe hity filmowe niedostępne we wsi. Czasami zapraszano znanych artystów, aktorów czy piosenkarzy. W budynku straży często miała swą siedzibę biblioteka i czytelnia a strażacy brali udział w każdej lokalnej uroczystości.

Na organizację przedstawień teatralnych zezwalał strażakom już statut z 1898 r. Zaangażowanie się OSP w amatorski ruch artystyczny, dotyczyło przede wszystkim powoływania zespołów teatralnych. Była to forma bardzo popularna w okresie międzywojennym, a także jeszcze po 1945 r., aż do czasów upowszechnienia się telewizji. Posiadając zespoły artystyczne OSP mogły brać udział bardziej widowiskowo i intensywnie w obchodach ważnych rocznic narodowych, przed II wojną szczególnie rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja i odzyskania niepodległości w dniu 11 listopada. Po wojnie strażacy uświetniali święto 22 lipca i 1 maja, a także święto ruchu ludowego na Zielone Świątki. W tych dniach dzięki staraniom OSP organizowano uroczyste akademie, capstrzyki, pochody, przedstawienia teatralne i zawody sportowe. Remizy były dekorowane flagami, a przed 1939 r. i po roku 1989 uroczystości poprzedzano nabożeństwami w kościele parafialnym.

W powiecie garwolińskim działają obecnie 103 OSP, najstarsze to: Garwolin – 1875, Parysów – 1897, Żelechów – 1902, najmłodsze zaś to: Podebłocie – 2007, Kaleń-Grabniak – 2000. Do KSRG należy 15 straży.

Omówię teraz poszczególne na terenie gmin skupiając się na kulturotwórczej roli wybranych jednostek. Straż prowadzi działalność niezwiązaną z ogniem, jeżeli ma budynek, dlatego dużo miejsca poświęcam remizom. Jakichkolwiek dokumentów, szczególnie z okresu sprzed II wojny światowej, jest bardzo mało. Kroniki strażackie często opierają się na ustnych relacjach najstarszych mieszkańców a o kulturze wspomina się mimochodem. Jednak każde święto strażackie, otwarcie remizy, wręczenie sztandaru, poświęcenie samochodu gromadziło większość lokalnej społeczności. Po oficjalnych uroczystościach urządzano występy artystyczne a potem zabawy i potańcówki. Czasami zapraszano znane osoby. W remizie wito wieńce dożynkowe. Strażacy wspólnie ze szkołą, z KGW, organizacjami młodzieżowymi urządzali i urządzają dożynki, rocznice, obchody państwowe. Jednostki biorą udział w świętach kościelnych. Uczestniczą w procesjach na Boże Ciało, odpustach, pełnią honorową wartę przy Grobie Pańskim na Wielkanoc. Tę działalność, w większym lub mniejszym stopniu, prowadzą wszystkie straże w powiecie.

Gmina Borowie

Najstarsza straż powstała w 1919⁹ roku w Borowiu z inicjatywy miejscowego nauczyciela, Aleksandra Sasimowskiego a pierwszą remizę wybudowano w latach 1924÷25. W 1970 roku strażacy przeprowadzili remont kapitalny remizy a w 1978 roku otrzymała sztandar. W 1982 roku rozpoczęła działalność **orkiestra strażacka grająca na gitarach**.

Dożynki w Borowiu w 2004 roku – OSP Garwolin

W 1924 roku założono straż w Filipówce.

W 1925 roku z inicjatywy sołtysa Piotra Gąska utworzono straż w Jąźwinach. Podczas wojny w remizie Armia Czerwona umieściła pralnię. Po wojnie, z powodu zawilgocenia i groźby zawalenia, w 1954 roku budynek został rozebrany. Straż wznowiła działalność w 1967 roku. W 1994 roku oddano budynek nowej remizy.

W 1927 roku zorganizowano straż ogniową w Chrominie, gdzie w latach 1935÷1937 wybudowano remizę. Dom Strażaka ukończono w 1972 roku i wtedy OSP otrzymała sztandar. W 1974 roku powstały drużyny młodzieżowe: męskie i żeńskie.

⁹ Wg Z. Gnata-Wieteski w 1925 r.

W 1930 roku powstała straż w Brzuzach. W 1978 otrzymała do swojej dyspozycji Dom Ludowy.

W 1930 roku 39 mieszkańców Iwowego opodatkowało się i powołało straż ogniową a w 1937 roku na placu bezpłatnie przekazanym przez Józefa Bogusza ukończono budowę remizy. W czasie wojny zginęło 4 członków OSP.

W tym samym czasie powstały straże w Głoskowie i Gościewiczu¹⁰. W Głoskowie po wojnie straż nie funkcjonowała a w 1973 roku stała we wsi rozwalająca się remiza. Straż reaktywowano w 1979 roku.

W 1958 roku rozpoczęła działalność OSP w Łopaciance. W 1966 roku strażacy wybudowali zbiornik wodny a w 1978 roku mieli remizę.

W 1964 roku powstała OSP Laliny. W 1968 roku otrzymała budynek po Ośrodku Zdrowia a w 1979 wybudowała własną remizę i otrzymała sztandar.

W 1964 roku powstała straż w Wilchcie, Została rozwiązana ona w 1978 roku.

Garwolin miasto

Działa tu najstarsza OSP w powiecie. Jednostka powstała w 1875 roku¹¹. Uczestnicy aktywnie we wszystkich świątach i uroczystościach organizowanych na terenie miasta. Przy straży działa sekcja miłośników starego sprzętu strażackiego, która była jednym z inicjatorów Mazowieckich Zawodów Sikawek Strażackich. Od 2003 drużyny męskie i żeńskie z całego województwa rywalizują w strojach z początków pożarnictwa i z ręcznymi sikawkami. Niektóre z nich wyprodukowano w końcu XIX wieku. Jednostki pokazują na żywo historię i bogate tradycje strażackie, podjeżdżają końmi i starymi wozami z epoki. Corocznie odbywa się barwne widowisko na stadionie MOSiR-u dla całej społeczności powiatu gromadzące, z imprezami towarzyszącymi, tysiące widzów. W remizie jest izba pamięci a przy jednostce działa orkiestra strażacka.

Ółtarz na Boże Ciało – Garwolin 2006

Ółtarz Strażacki na Boże Ciało – Garwolin 2002

¹⁰ Wg Z. Gnata-Wieteski przed 1931 rokiem

¹¹ Wg Z. T.Gajownicza w 1881 r., prawdopodobnie wtedy została zarejestrowana.

Zbiory druha M. Jańca w remizie w Gończycach 2004

OSP Leszczyny

OSP Zawady

Członkowie OSP postulowali utworzenie regionalnego muzeum pożarnictwa. Jego brak pobudził indywidualne kolekcjonerstwo np. zasłużony strażak druha Mieczysław Janiec

ma m.in. bogaty zbiór kasków strażackich, polskich i zagranicznych, wyszperanych na targach staroci w całej Polsce, niektóre z XIX wieku.

W Garwolinie działają dwie inne straże. To OSP Garwolin-Leszczyny i Garwolin OSP Zawady. Ta ostatnia w 2007 roku obchodziła 60-lecie. Obie mają stare sekcje i startują w zawodach sikawek.

Gmina Garwolin

Na terenie gminy działają OSP w Izdebniku, Miętmem, Niecieplinie, Rębkowie, Rudzie Talubskiej, Sulbinach, Talubie, Wilkowyi, Woli Rębkowskiej i Woli Władysławowskiej.

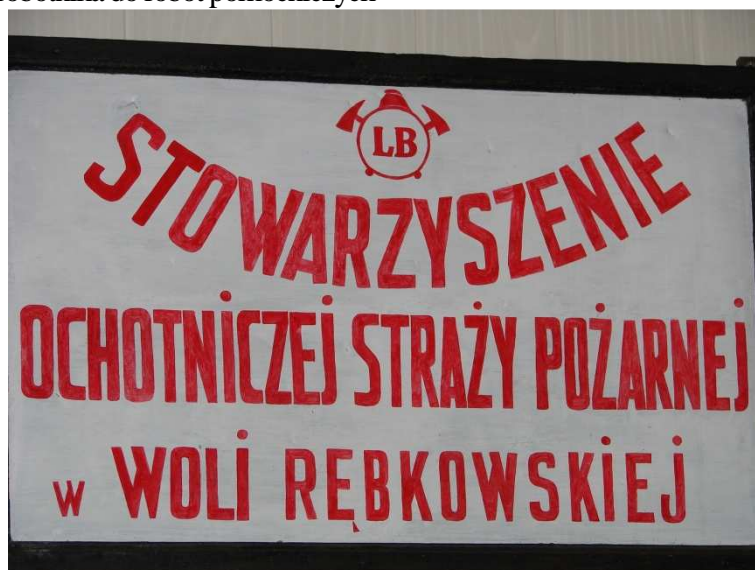
Ochotnicza Straż Pożarna (Ochotnicza Straż Ogniowa) w Rębkowie powstała pod koniec 1918 roku. Założycielami jej byli członkowie Koła Młodzieży Wiejskiej „Świt”. W 1925 roku z inicjatywy naczelnika z Rębkowa zostaje zorganizowany obwód strażacki z siedzibą w Rębkowie, Na bazie tego obwodu poza działalnością typowo związaną z pożarnictwem, zorganizowano przysposobienie wojskowe i wychowanie fizyczne dla przedpoborowych, a w 1934 roku utworzono pododdział Związku Strzeleckiego. O sile jednostki może świadczyć fakt, że w latach tych OSP w Rębkowie przeciętnie liczyła ok.130 członków.

W wojnie obronnej roku 1939 brało udział 17 członków OSP, z czego z wojny tej 3 nie powróciło. W okresie, okupacji straż nie zaprzestaje swej statutowej działalności. Jednak większość jej członków rozpoczyna konspiracyjną walkę z okupantem. Powstają oddziały partyzanckie Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich w części złożone z członków OSP. Niestety działalność tą 20 osób przepłaciło życiem, z których 14 zginęło od kul hitlerowskich 8 zostało aresztowanych i wywiezionych do obozów koncentracyjnych, w których 6 ginie.

W 1954 roku oddano do użytku remizę, którą rozbudowo na początku lat 70-siątych. W 1988 roku mieszkańcy ufundowali sztandar.

OSP w Woli Rębkowskiej rozpoczęła swą działalność w 1922 roku.. Mieszkanca wsi Wanda Dziwiszek wyhaftowała proporzec. W 1926 roku mieszkańcy opodatkowali się, po 20 zł z włóki za zakup sprzętu strażackiego. 22 lutego 1928 roku na zebraniu wiejskim postanowiono wybudować remizę. Na tym zebraniu uchwalono:

- ✓ Pobrać składkę 2.5 zł z każdej morgi ziemi
- ✓ Wywieźć plac piachem dostarczając furę z każdej morgi ziemi
- ✓ Dostarczyć kamienie i głązy na fundamenty
- ✓ Dostarczyć podwód do zwózki materiałów
- ✓ Dostarczyć robotnika do robót pomocniczych

W latach 1930÷33 w czynie społecznym wybudowano remizę strażacką. O zbiórkach i ćwiczeniach strażackich we wsi powiadał trębacz, który jadąc na koniu przez wieś, trąbił sygnał „na zbiórkę”. Ostatni trębacz w 1973 roku jeździł rowerem. Dużym osiągnięciem tej straży jest wybudowanie nowego Domu Strażaka, którego budowa trwała 4 lata, od 1989÷1993 r. a pracowało przy nim 177 osób – społecznie pod kierownictwem 17 osobowego Komitetu Budowy. Członkiem komitetu był Stefan Gora, późniejszy starosta powiatu. Kronikarzem, budowniczym i członkiem był także Ludwik Gózdź, ekspert od starego sprzętu strażackiego, znany kolekcjoner. Jego pasja pobudziła innym do gromadzenia i szanowania starych przedmiotów.

Gózdź i Pawliszewski

Pasja zbieracka Ludwika Gózdźa rozpoczęła się w 1973 r. Pierwszym eksponatem było stare metalowe koło od wozu. Ludwik Gózdź zbierał dosłownie wszystkie starocie: stare brony, sochy, młockarnie, siewczarnie, drewniane wozy konne, drewniane sanie, magle, masielnice, bardzo stare pralki, tary do prania, munsztuki, karbidówki, hełmy, czapki, pieski do wyzuwania butów, wagi, tasaki, żelazka i wiele innych. Żeby zdobyć nowe eksponaty do swojej kolekcji jeździł do Gdańska na Jarmark Dominikański, do Lublina, Zamościa, na warszawski bazar staroci na Kole. Najcenniejsze w jego kolekcji są odznaki sołtysów z końca XIX wieku oraz topór do ociosywania podkładów kolejowych, również z końca XIX wieku. Ludwik Gózdź miał wiele wystaw swoich zbiorów. Był on żywą historią OSP w Woli Rębkowskiej i ekspertem starego strażackiego sprzętu. W 1993 r. Ludwik Gózdź złożył wóz strażacki, wymienił w nim koła gumowe na żelazne, zainstalował starą sikawkę i druhowie pojechali na rezurekcję, a potem brali udział w wielu obchodach i festynach. Na 125-lecie OSP w Garwolinie zaprezentowana sikawka okazała się wielką atrakcją. O jego zbiorach często pisała prasa lokalna i wojewódzka a i

w prasie krajowej były o Nim artykuły. Zmarł niespodziewanie w 2006 roku. Na pogrzebie było tysiące ludzi, w większości przyjaciół strażaków i kolekcjonerów. Szkoda, że nie powstało muzeum regionalne jego imienia i z jego zbiorami.

L. Gózdź z wystawą – Gończyce 2005

U Gózdzia na podwórku

Gmina Górzno

W gminie działają strażę w Chęcinach, Goździku, Górznie, Kobyłej Woli, Łąkach, Reducinie, Samorządkach, Uninie i Wólce Ostrożeńskiej.

Gmina Łaskarzew

Działają tu następujące OSP: w Dąbrowie, Izdebnie, Grabinie, Łaskarzewie, Melanowie, Starym Pilczynie, Uścieńcu-Krzywdzie, Woli Łaskarzewskiej i Woli Rowskiej.

OSP w Izdebnie założono w 1925 roku. W latach 1930÷1934 wybudowano remizę. W 1994 roku podczas pożaru lasu całkowitemu spaleni uległ samochód strażacki jednostki a kierowca doznał oparzeń II stopnia. Na tym przykładzie widać, jak niebezpieczna jest praca strażaka.

OSP Stary Pilczyn – 1934

Poczty sztandarowe na 80-leciu

W 2006 roku straż w Starym Pilczynie obchodziła 80-lecie.

Na skutek pożarów, jak również za namową Towarzystwa Ubezpieczeniowego Od Ognia, grupa mężczyzn - mieszkańców Łaskarzewa postanowiła zorganizować w 1911 r. Towarzystwo Ochotniczej Straży Ogniowej. Strażacy ci zostali podzieleni na trzy oddziały na czele których stali oddziałowi. Zadaniem oddziału I tj. ratowników (toporników) było wykrywanie ognia, ratowanie inwentarza oraz burzenie palących się zabudowań. Oddział II sikawkowy gasił ogień, czuwając nad sprawnością urządzeń dostarczających wodę, natomiast zadaniem oddziału III było wyszukiwanie zbiorników wodnych, dostarczanie wody i utrzymywanie porządku podczas akcji gaśniczej. Dowódcami oddziałów byli: I - Onufry Górczyński, II - Władysław Freliszka, III -

Franciszek Paśnicki. Sygnalistą (trębaczem) został Antoni Sereja, a sanitariuszem Maks Nejman (zabity przez Niemców w dn. 28.11.1939 razem z 26 Żydami w lesie koło Śliza).

Ubiór strażaka stanowiło: bluza drelichowa koloru kanarkowego, hełm mosiężny i pas parciany. W 1912 r. wybudowano na Małym Rynku remizę murowaną o pow. ok. 140 m², z trzema bramami wjazdowymi oraz sceną. Remiza ta spełniała rolę ośrodka życia kulturalnego oraz społeczno- -politycznego, gdyż odbywały się w niej zebrania, zabawy, przedstawienia teatralne i inne uroczystości, np. z okazji 50 rocznicy wybuchu powstania styczniowego. W latach I wojny światowej poza normalnymi ćwiczeniami odbywanymi jawnie, należący do POW strażacy odbywali zakonspirowane i starannie ubezpieczone ćwiczenia wojskowe w okolicznych lasach. W tym okresie powstało kółko teatralne, które dało kilkadziesiąt przedstawień, również w Sobolewie, Maciejowicach i okolicznych wioskach (aktorami byli strażacy oraz ich żony i siostry).

W latach 1923 - 1926 i następnych O.S.P. z Łaskarzewa pomaga zorganizować drużyny strażackie w Dąbrowie, Izdebnie i Pilczynie. W 1924 r. straż z Łaskarzewa brała udział w Zjeździe O.S.P. w Garwolinie, gdzie zademonstrowała ćwiczenia z hakówkami i na wspinalni.

Po II wojnie światowej przy kościele istniał teatrzyk amatorski a straż używała remizy na przedstawienia. Jednym z pierwszych był „Ożenek” Gogola.

Gmina Maciejowice

Istnieją strażę w Maciejowicach, Podłężu i Podwierzbiu. Straż w Maciejowicach zarejestrowano w 1909 roku.

Gmina Miastków Kościelny

Działają OSP w Brzegach, Glinkach, Kruszówce, Oziemkówce, Przykorach, Ryczyskach, Starym Miastkowie, Woli Miastkowskiej, Zabrudach, Zasiadałach, Zgórzu i Zwoli.

Ciekawa jest historia remizy w Glinkach. Budynek został pobudowany z pustaków cementowych w latach trzydziestych XX wieku. Składał się z dwóch izb. Na początku służył tylko straży. Następnie został przekazany na pomieszczenia szkolne. W czasie okupacji hitlerowskiej w jednym z pomieszczeń była łaźnia. Po wojnie w jednej części była zlewnia mleka a w drugim magazyn sklepu GS. Po wybudowaniu Domu Ludowego strażacy przestali zajmować się budynkiem, który niszczał. W latach dziewięćdziesiątych budynek wyremontowano i wydzierżawiono. Obecnie jest w nim sklep spożywczy.

Ochotnicza Straż Pożarna w Woli Miastkowskiej powstała w 1925 roku. Założycielem był rolnik Piotr Bąk, który w tym czasie pełnił funkcję radnego powiatowego, W 1950 roku został zakupiony plac pod budowę remizy od rolników, budowę zakończono w 1952 roku. Po wybudowaniu remizy OSP zaczęła prowadzić działalność kulturalno-oświatową. W 1985 roku jednostce wręczono sztandar.

Gmina Parysów

Ochotnicze strażę prowadzą swą działalność w Choinach, Kozłowie, Łukowcu, Parysowie, Starowoli, Stodzewie i Woli Starogrodzkiej.

OSP (Towarzystwo Ochotniczej Straży Ogniowej) w Parysowie powołano do życia w 1897 roku. Do zorganizowania straż włączyli się ówcześni mieszkańcy Parysowa, Polacy i Żydzi, jak również parafia, której proboszcz Wachowicz stanął na czele komitetu organizacyjnego. Po I wojnie wybudowano drugą nową remizę przy ul. Franciszkańskiej. Był to budynek solidniejszy w porównaniu z poprzednim, ustawiony na murowanych pustakach. Znalazło się w nim miejsce i na sprzęt i na scenę dla amatorskich przedstawień artystycznych. Odtąd straż staje się czołowym animatorem kultury w środowisku społecznym Parysowa. W ciągu swego trwania organizacja uruchomiła orkiestrę, zespoły teatralne a także kierowała swych

członków do chóru kościelnego. Wśród starszego pokolenia żywe są jeszcze wspomnienia dotyczące istnienia przy OSP orkiestry dętej. Trudno jednak napisać coś konkretnego o jej istnieniu. Z pewnością uświetniała swoją grą uroczystości strażackie, przeglądy, obchody świąt państwowych, jak i kościelnych, przygrywała do tańca w czasie majówek i zabaw.

Dożynki – 2004

Pierwszy sztandar z 1927 roku.

Wystawiane na scenie amatorskie przedstawieni teatralne, często z udziałem miejscowego Koła Gospodyń Wiejskich, „sztuczki” stwarzały okazję do rozrywki dla całej społeczności. Wprawdzie repertuar zespołu amatorskiego nie był specjalnie wymagający, bo zazwyczaj składały się nań jednoaktowe „komedyjki”, to jednak wywierał on wpływ na kształtowanie gustów, odczuć estetycznych i etycznych Parysowian.

W roku 1927 w 30-lecie powstania straży społeczeństwo Parysowa ufundowało sztandar OSP, który przetrwał aż po dzień dzisiejszy. Wyhaftowały go panny z przewodniczącą Eugenią Chrościcką na czele. Natomiast drugi sztandar jednostka otrzymała w 1967 r. na 70-lecie istnienia OSP. Nowy,

wielofunkcyjny Dom Strażaka oddano w 1984 roku. W 100-lecie swej działalności w 1997 roku strażacy otrzymali nowy sztandar. W jednostce są więc obecnie trzy sztandary.

Gmina Pilawa

W 1924 roku z inicjatywy Franciszka Łukowskiego, dzierżawcy majątku Żelazna powstała straż w Gocławiu. Zaraz potem wybudowano drewnianą remizę. W 1978 roku oddano do użytku Dom Strażaka a jednostka otrzymała sztandar.

W 1930 podjęła działalność OSP w Lipówkach. Budowę nowej remizy rozpoczęto zaraz po wojnie. W wykończonym budynku odbyło się wiele imprez kulturalnych, których inicjatorem było głównie KGW. W 2004 roku rozpoczęto budowę nowej remizy.

W 1925 roku po wielkim pożarze powstaje straż w Puznówce a w 1928 roku wybudowano drewnianą remizę. Nową remizę ukończono w 1978 roku. Wtedy też jednostka otrzymała sztandar.

Pod koniec 1919¹² roku dzięki staraniom Inspektora Straży Ogniowej powiatu garwolińskiego oraz z inicjatywy pana Krynickiego zawiadowcy PKP powstała ogniowa ochotnicza straż w Pilawie, która była przez wiele lat szkołą życia społecznego. Następnie zostaje zorganizowana Orkiestra Dęta i Kolejowa Straż Pożarna. Orkiestra uczestniczy prawie we wszystkich uroczystościach, także poza miastem np. w 1928 roku grała na otwarciu dworca w Sobolewie. Opiekun OSP, aptekarz Józef Kłosek rzuca myśl budowy remizy dla OSP. Jest to pierwszy wspólny czyn społeczeństwa Pilawy. W 1926 oddano do użytku remizę, ośrodek życia kulturalnego Pilawy aż do 1964 roku. W 1963 roku oddano Dom Strażaka. W 1945 roku Jan Włastowski zorganizował zespół teatralny, który zainicjował swą działalność sztuką z życia partyzantów, powołał także chór. Ogniskiem życia kulturalnego była wówczas świetlica w remizie.

1930 roku zainicjowała swą działalność straż w Wygodzie. Trzy lata później rozpoczęto budowę remizy. Nową remizę oddano do użytku w 1985 roku a w 2000 adaptowano piętro na Dom Weselny.

Gmina Sobolew

OSP Chotynia powstała w 1952 roku. Ponieważ nie przejawiała żadnej działalności została rozwiązana. Reaktywowano ją w 1966 roku. Remizę oddano do użytku w 1987 roku. W 1988 roku zbudowano drugą część, w której mieściły się Klub Rolnika, czytelnia, biblioteka i świetlica. W 1991 roku jednostce wręczono sztandar.

Ochotnicza Straż Pożarna w Gończycach została założona w 1964 z inicjatywy ówczesnego sołtysa Franciszka Chmielaka i Prezesa Kółka Rolniczego Jana Szaniawskiego. W 1980 roku oddano do użytku remizę, którą potem rozbudowano. W 1990 r. nastąpiło wręczenie sztandaru ufundowanego przez społeczeństwo Gończyc. W 2004 roku z inicjatywy Mirosława Matoska, ówczesnego prezesa Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego, oddział Garwolin i prezesa OSP Kazimierza Paciorka założono Uniwersytet Ludowy. Prezesem została Ela Radziej. Na otwarciu był zlot ważnych osobistości:

- Krzysztof W. Borkowski – senator RP
- Stanisława Prządka – poseł
- Marian Piłka – poseł
- Stefan Gora – starosta powiatu garwolińskiego
- Tadeusz Mikulski – burmistrz Garwolina
- Wiesław Wieraszka – komendant PSP w Garwolinie i wielu innych

¹² Kronika OSP podaje rok 1908

W remizie nie ma podziałów partyjnych. Obok siebie siedzą od lewej Piłka, Gora, Borkowski, Prządka, Marciniuk

Wykład prowadziła prof. dr hab. z PAN-u Wacława Godlewska-Lipowa. W tym samym roku OSP z UL rozpoczęła cykl „Spotkanie z historią”. Każda impreza składa się z prelekcji, inscenizacji lub występów artystycznych, poczęstunku. Spotkaniu towarzyszą wystawy lokalnych malarzy, rzeźbiarzy, kolekcjonerów, potańcówki z kapelami ludowymi. Imprezom towarzyszy ogromne zainteresowanie społeczne. Dotychczas odbyły się m.in.:

- Napad na dyliżans pocztowy – inscenizacja potyczki pod Gończycami z 1863 roku

Napad na dyliżans – 2005

- Inscenizacja potyczki wrześniowej z prawdziwym czołgiem
- Inscenizacja napadu na dworek z powstania styczniowego
- Przedstawienie wesela sprzed stu lat

W 2007 roku OSP była współorganizatorem dożynek powiatowych, które odbyły się we wsi.

W latach 1963÷1980 działała przyzakładowa OSP w POM-ie w Gończycach.

Przed napadem na dylizans - 2005

Potyczka wrześniowa - 2005

Potyczka wrześniowa – 2005

Założenie UL - 2004

Adoracja na Wielkanoc - 2007

Stary sprzęt grający – tym samochodem przyjechał prelegent i wystawca p. Barankiewicz. Tu – syn

Warszawa – 2007

Wesele sprzed stu lat - 2006

OSP Kaleń-Grabniak powstała w 2000 roku a w 2002 otrzymała sztandar.
Straż w Kownacicy została założona w 1954 roku a w 1997 roku oddano do użytku remizę.

OSP Ostrożeń jest najstarszą strażą w gminie. Powstała w 1910¹³ roku. Założycielem i długoletnim prezesem i komendantem był Henryk Lempka – właściciel restauracji na oberży (w Gończycach). W okresie pierwszej wojny światowej była to jedyna legalna organizacja, mogąca bezpiecznie skupiać w swoich szeregach całą młodzież męską i pod pretekstem szkolenia ogniowego przygotować przyszłe kadry wojskowe. Organizacja ta licząca 30 druhów prowadziła życie kulturalne na wsi nadając ton życia. Przyjęcie do straży było pewnego rodzaju wyróżnieniem, komisja werbująca przyjmowała wszystkich zgłaszających, ale wymagała od kandydatów pewnych warunków gwarantujących, że nie przyniosą organizacji i wsi wstydu. W 1934 roku rozpoczęto budowę remizy, którą rozebrano w 1966 roku. W 1978 roku oddano nową remizę a w 1983 roku jednostka otrzymała sztandar.

Jednostkę w Sobolewie założył zawiadowca stacji PKP Antoni Nojszewski w 1922 roku. W 1931 roku został ufundowany sztandar, który odnowiono w 1992 roku. Obecna remiza jest w budynku gminy.

Z założenia OSP Sobolew – lata dwudzieste ubiegłego wieku

W Sokole założono straż w 1952 roku a w następnym oddano świetlicę.
W latach 1970÷1980 była OSP w Godziszu.

Gmina Trojanów

W tej gminie są następujące straże: Babice, Budziska, Dudki, Jabłonowiec, Korytnica, Kozice, Mroków, Ochodne, Podebłocie, Trojanów, Więcków, Wola Korycka Górna i Wola Życka.

W Kozicach jest sekcja starego sprzętu strażackiego.

W Trojanowie w 2006 roku obchodzono 90-lecie.

¹³ Lub 1913

Gmina Wilga

Działają tu OSP w Mariańskim Porzeczu, Nowym Żabieńcu, Trzciance i Wildze. Najstarsza jest straż z Wilgi powstała w 1919 roku.

Gmina Żelechów¹⁴

W tej gminie są jednostki w Goniwilku, Hucie Żelechowskiej, Kalinowie, Łomnicy, Piastowie, Stefanowie, Władysławowie, Woli Żelechowskiej i Zakrzówku.

OSP w Goniwilku powstała w 1956 roku, Garaże powstały w 1972 roku a remizę z prawdziwego zdarzenia w 1987. Ciekawe jest, że są dwie wsie, Stary i Nowy Goniwilk, straż je łączy¹⁵. W 2001 roku jednostka otrzymała sztandar.

W Kalinowie OSP istnieje od 1966 roku. W latach 1967÷1969 wybudowano remizę. W latach 2003÷2006 powstaje nowa strażnica stając się natychmiast ośrodkiem życia kulturalnego, np. w marcu 2006 wyświetlono dla mieszkańców film *Pasja*.

OSP w Piastowie założono w 1952 roku.

W Stefanowie straż powstała w 1958 roku.

We Władysławowie OSP założono w 1956 roku a w 1981 dzięki ofiarności druhów i mieszkańców wsi oddano do użytku remizę. W 2006 roku uroczystość obchodzono 50-lecie. Jednostka otrzymała sztandar. Wystąpiła orkiestra strażacka z Żelechowa, była część artystyczna a później tańce.

Straż w Żelechowie to trzecia najstarsza jednostka w powiecie, powstała w 1902 roku a zarejestrowana w 1905. Towarzystwo Straży Ogniowej w Żelechowie powstało w 1902 roku dzięki inicjatywie wielkiego społecznika, doktora Antoniego Michałowskiego. W 1906 r. utworzono dętą orkiestrę strażacką, której kapelmistrzem został Antoni Gronkiewicz. Istniała też orkiestra smyczkowa pod kierownictwem Albina Gesnera, a przez pewien okres także młodzieżowa orkiestra mandolinistów przy Klubie Strażaka. W 1906 r. założono Towarzystwo Miłośników Sceny i Muzyki. Pierwsze przedstawienie teatralne reżyserowane przez córki doktora A. Michałowskiego wystawione były w remizie strażackiej. Wśród miłośników sceny znalazło się bardzo wielu strażaków. W remizie urządzano koncerty, przedstawienia teatralne oraz zabawy, a dochód przeznaczano na rozwój straży. Strażacy czynnie uczestniczą w życiu społeczności lokalnej biorąc udział w marszach wojskowych, meczach siatkówki, rajdach kolarskich i innych dyscyplinach sportowych. Poświęcenie i przekazanie sztandaru straży odbyło się 14 stycznia 1917 r. Uroczystość odbyła się przy udziale okolicznych straży i przedstawicieli Centralnego Związku Straży Pożarnych. Sztandar otrzymał imię „Antoni” na pamiątkę społecznej działalności założyciela Straży Ogniowej w Żelechowie doktora Antoniego Michałowskiego. Rodzicami chrzestnymi sztandaru zostali Stefania z Bronickich Zwolińska i Stefan Adamczewski. W 1923 r. wybudowano murowaną remizę strażacką. Wtedy utworzono Klub Strażacki, prowadzono działalność kulturalną, zorganizowano trzy sekcje: kulturalno-oświatowa, teatralną i muzyczną. Orkiestra strażacka brała udział we wszystkich uroczystościach strażackich, państwowych i kościelnych. W księdze kontroli umundurowania z lat trzydziestych jest około 50% nazwisk żydowskich. Świadczy to o tym, że te narody umiały koegzystować.

60-lecie oddziału zostało połączone z przekazaniem straży nowego sztandaru. Na 75-lecie jednostki powstał nowy Dom Strażaka, w którym było miejsce na świetlicę i pomieszczenie na izbę pamięci. W starej, odrestaurowanej remizie strażackiej w 1985 r. odbyła się uroczystość otwarcia „Klubu Strażaka”, miejsca okolicznościowych spotkań strażaków i miejscowej społeczności. Uroczystość obchodzono

¹⁴ Historię straży można poznać z *Żelechowiaka*, regionalnego pisma.

¹⁵ Podobnie jest w Ostrożeniu. Są dwie wsie, Ostrożeń Pierwszy i Drugi, OSP je łączy.

90-lecie i 100-lecie jednostki. W tej straży wzorowo dba się o stare dokumenty. Jest tu m.in. księga protokołów z lat 1915÷1972

Stara księga

PRZEGŁAD POŻARNICZY

DWIUGODNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM STRAŻY OGNIOWYCH I UBEZPIECZENOM OD OGNIAMIA BUDOWNICZWA OGNIOTRWAŁEGO

<p>PRZEDPIĘTA: Rocznik M-k 12 Półrocznie 7 lub Nr. 20 rocznie, wraz z przesyłką pocztową. Uwaga: Członkowie Związku Florjańskiego placą o 20% taniej. Cena numeru pojedynczego 75 fen.</p>	<p>KOMITET REDAKCYJNY: E. Balcer, T. Brzesowski, B. Chomica, dr. E. Grabowski, J. Ken, St. Olchowski, inż. J. Tuliszkowski, inż. A. L. Zagrodziński. REDAKTOR: Leon Ostaszewski. Adres Redakcji i Administracji: Warszawa, Al. Jerozolimskiej, 55. Biuro Redakcji i Administracji otwarte od 9 r. do 3 p.p.</p>	<p>OGŁOSZENIA:</p> <table style="font-size: small;"> <tr><td>I strona okładki</td><td>M-k 120</td></tr> <tr><td>II " " " "</td><td>" 120</td></tr> <tr><td>III " " " "</td><td>" 100</td></tr> <tr><td>Cala strona za tekstem " " " "</td><td>" 100</td></tr> <tr><td>DROBNE ogłoszenia na jeden wiersz pięciu lub jego miejsca</td><td>fen. 75</td></tr> <tr><td>II " " " " " " " "</td><td>" 85</td></tr> <tr><td>Za tekstem I na okładce " " " "</td><td>" 85</td></tr> <tr><td>Ceny ogłoszeń za bilans i sprawozdania rachunkowe o 25 proc. drożej.</td><td></td></tr> </table>	I strona okładki	M-k 120	II " " " "	" 120	III " " " "	" 100	Cala strona za tekstem " " " "	" 100	DROBNE ogłoszenia na jeden wiersz pięciu lub jego miejsca	fen. 75	II " " " " " " " "	" 85	Za tekstem I na okładce " " " "	" 85	Ceny ogłoszeń za bilans i sprawozdania rachunkowe o 25 proc. drożej.	
I strona okładki	M-k 120																	
II " " " "	" 120																	
III " " " "	" 100																	
Cala strona za tekstem " " " "	" 100																	
DROBNE ogłoszenia na jeden wiersz pięciu lub jego miejsca	fen. 75																	
II " " " " " " " "	" 85																	
Za tekstem I na okładce " " " "	" 85																	
Ceny ogłoszeń za bilans i sprawozdania rachunkowe o 25 proc. drożej.																		

Rękopisy artykułów, nadesłane do Redakcji bez oznaczenia honorarium, uważa się za bezpłatne.

Nr. 14/15. Warszawa, dnia 1 sierpnia 1917 r. Rok III.

TREŚĆ: Stan pożarnictwa naszego a organizacje samorządowe (dok.) p. inż. A. L. Zagrodzińskiego. — Początek i rozwój Straży Ognioowych w Polsce p. Św. Jax. — Kronika. — Związek Florjański. — Protokół Zgromadzenia Walnego Zw. Fl. — Zjazdy Strazackie. — Korespondencje. — O działalności przeciwpożarowej C. T. R. słów paru (dok.) p. inż. J. Tuliszkowskiego. — Pożar Rzgowa. — Pożar hotelu „Bristol” w Warszawie. — Osobiste. — Obydy.

Stan pożarnictwa naszego posiadają 1350 straży ochotniczych niezależnie od 368 ochotniczych przy kółkach rolniczych. Oprócz

Zjazd ochotniczych straży w Żelechowie w 1917 roku w prasie

Zjazd Straży Ogniowych w Żelechowie
w dniu 8 lipca 1917

(Towarzystwo Straży Ogniowej Ochotniczej
w Żelechowie rocznik 1917)

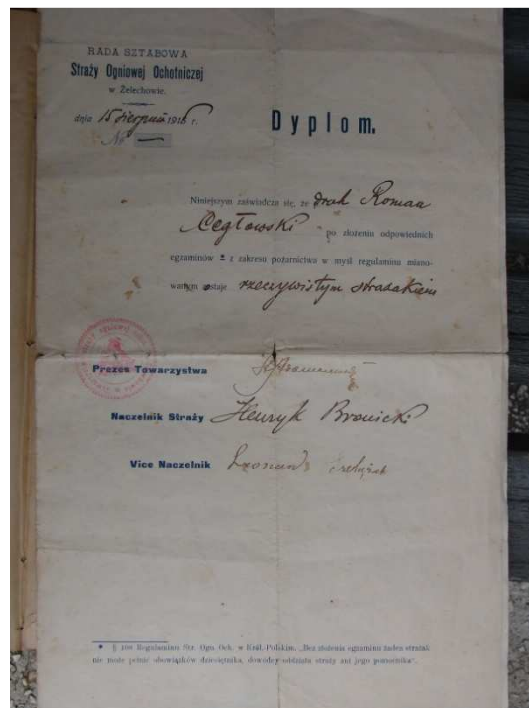
Ksiądz Karol Żebrowski.

W zjeździe uczestniczyło 230 ochotników.
Reprezentowane były strażnice ogniowe:
z Garnolina, Kolonii Żelechowskiej,
Łaskarzewo, Łukowa, Osiecka, Torzymowa,
Ryk, Stęrzycy i Heli Ładybskiej.

Komisja Organizacyjna zjazdu:
Stefan Adamczewski, Henryk Brniak,
S. Chabrowski, M. Kramyński,
Józef Leszek, Andrzej Opala.

Zaegid Podzarnicy z 1917r str 104
Na fotografii: delegaci ze sztandarem Straży Żelechowskiej
i t.

Zjazd w Żelechowie

Nie łatwo było zostać strażakiem – zaświadczenia zdanych egzaminów

W 2006 roku odbył się w Żelechowie Turniej Piłki Nożnej Drużyn Strażackich.

Orkiestry strażackie

„jest w orkiestrach dętych jakaś siła”

Najbardziej widowiskowym i najefektowniejszym przejawem kulturalnego działania straży są strażackie orkiestry dęte. Ze względu na duże koszty utrzymania na utrzymanie orkiestry mogą sobie pozwolić duże straże w miastach przy pomocy samorządu. W tej chwili działają zespoły w Garwolinie pod batutą Tadeusza Miętusa, w Łaskarzewie pod batutą Jana Wiczorka, w Pilawie szefuje p. Piętka, w Trąbkach Grzegorz Zakrzewski. Działała jeszcze orkiestra dęta w Parysowie, Melanowie i Woli Rębkowskiej¹⁶ oraz strażacka orkiestra gitarowa w Borowiu.

Orkiestry uczestniczą we wszystkich ważnych uroczystościach lokalnych, państwowych, kościelnych, rocznicach, akademiach, świętach. Są oprawą muzyczną mszy towarzyszącej uroczystościom potem dają koncert a czasami są zespołem do tańca.

Niekiedy wspólnie koncertują np. orkiestra żelechowskiej straży pod batutą Stanisława Krańca oraz orkiestra z Garwolina wspólnie grali marsze podczas dekoracji sztandaru „Złotym Medalem za Zasługi dla Pożarnictwa” za wybitne zasługi żelechowskiego oddziału straży na polu pożarnictwa w 1962 roku. Muzycy grają bez wynagrodzenia propagując szlagiery muzyki polskiej i zagranicznej. Orkiestry uświetniają swoją grą oprawę liturgii świętej na odpustach parafialnych, uroczystości nadania imienia szkołom, Pasterce, zakończeniu starego roku i święcie Trzech Króli, występują z kołędami na zakończenie okresu Bożego Narodzenia.

Orkiestra w Garwolinie niedawno obchodziła 100-lecie istnienia¹⁷.

W Łaskarzewie orkiestra zagrała pierwszy raz w 2003 roku. Miejscowi nazwali ją „Nasza Orkiestra”. Jeden z pierwszych utworów to pieśń „Czarna Madonno”.

¹⁶ Orkiestra działała pod egidą Służby Polsce. Byli w niej strażacy.

¹⁷ Prawdopodobnie w 2004 roku.

Orkiestra z Łaskarzewa

Orkiestra w Pilawie powstawała razem ze strażą, czyli działała już w latach dwudziestych ubiegłego wieku. Zdobyła wiele nagród na przeglądach orkiestr dętych.

Orkiestra Trąbki na wczasach, koncert dla miejscowej ludności, jezioro Białe koło Włodawy, członkowie są rozpoznawalni przez miejscową ludność

Orkiestra w Trąbkach powstała w 1952 roku przy Hucie Szkła „Czechy” w Trąbkach i przez wiele lat to zakład pełnił wobec niej opiekuńczą rolę. Pierwsze próby odbywały się pod batutą pana Jana Kilima, a pierwszy występ miał miejsce w 1953 roku. Zespół liczył wtedy piętnaście osób. Pierwsze wykonane publicznie utwory to marsz zatytułowany *Nasz marsz* i walce: *Wiosna* i *Pożegnanie karnawału*. Od 1973 roku, działając, jako orkiestra strażacka¹⁸, mogła uczestniczyć w przeglądach orkiestr dętych. Obecnie działa przy Domu Kultury w Trąbkach.

W Żelechowie orkiestra zaczęła koncertować już w 1906 roku. Istniała tu też orkiestra smyczkowa i zespół mandolinistów. Orkiestra przeżywała wzloty i upadki. Obecnie uczestniczy w każdej ważnej uroczystości, uświetnia swymi występami Dni Żelechowa. Na swe stulecie dała piękny, jubileuszowy koncert na żelechowskim rynku.

¹⁸ Działała przy zakładowej OSP przy Hucie Czechy. Pierwsza przyzakładowa straż istniała już w 1887 roku.

Orkiestra Żelechów w okresie międzywojennym

Nuty dawnej orkiestry strażackiej – izba pamięci w Żelechowie

Podsumowanie

Mimo swego sędziwego wieku – ponad 150 lat – ochotnicze straże mają się bardzo dobrze. Powstają nowe OSP, powstają drużyny młodzieżowe męskie i żeńskie. Jednostki są kuźnią charakterów młodych ludzi. Uczą się tu bezinteresowności w działaniu, pomocy innym, odpowiedzialności, ofiarności, współdziałania. Wyrabiają w sobie odwagę, sprawność fizyczną. Wyrastają z nich społecznicy, zasłużeni ludzie.

Obecnie strażacy wspólnie obchodzą św. Floriana. Uroczystości przebiegają podobnie: najpierw wspólna msza ze sztandarami, uroczysta defilada, potem oficjalne uroczystości, wręczanie medali i odznaczeń. Czasami przy okazji poświęca się nowy sprzęt, samochód, remizę czy jej nową część. Spotkanie kończy się wspólną zabawą, ogniskiem, potańcówką.

Strażacy są obecni przy każdej ważniejszej uroczystości w swoim środowisku, są pierwsi do prac na rzecz lokalnej społeczności, bezinteresowni w pomaganiu innym. W jednostkach odbywają się zawody sportowo-pożarnicze, które podnoszą sprawność fizyczną, uczą wspólnego działania. Organizowane są wycieczki i inne wspólne wyjazdy.

Strażacy cieszą się sympatią i szacunkiem społeczeństwa, w dawnych czasach wstąpienie do straży było zaszczytem a i dzisiaj nie każdy chętny jest przyjmowany.

Bibliografia

- 1) J. R. Szaflik – dzieje Ochotniczych Straży Pożarnych w Polsce – Warszawa 2005
- 2) 100 lat OSP w Żelechowie – 2002
- 3) Z dziejów OSP Parysowa 1897-1997 – 1997
- 4) St. Osiak – Miastków i okolice – 2007
- 5) Zb. Gnat-Wieteska – Pilawa – 2005
- 6) Zb. Gnat-Wieteska – Dzieje gminy Borowie

Zdjęcia pochodzą ze zbiorów własnych autora i zaprzyjaźnionych osób.